

תשובה - מהי?

פתח דבר:

את דברינו הבאים נייחד על מנת לבאר בעזה"ת את מהותה של התשובה.

נביא מקורות שהתשובה היא בריאה מיוחדת אשר נבראה על ידי הקב"ה עוד טרם בריאת העולם ובכוחה לתקן גם את העבר. בנוסף נעמיד כמה דרכי הבנה מהי תשובה ומה מטרתה ותכליתה.

תשובה נבראה קודם בריאת העולם

איתא בגמרא במסכת פסחים (דף נד.): "שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן: תורה ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח וכו', תשובה דכתיב (תהלים צ, ב): "בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ" וכתוב (שם ג): "תָּשֶׁב אָנוּשׁ עַד יָפֵא וְתֵאמֶר שׁוּבוּ בְּנֵי אָדָם". ופירש רש"י זצ"ל: "בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ - בראת מדת תשובה. "תָּשֶׁב אָנוּשׁ עַד יָפֵא" - עד ידכא לבבו לפניך".

למדנו אפוא מדברי הגמרא שני דברים:

א. הקב"ה ברא בריאה בפני עצמה הקרויה "תשובה".

ב. תשובה נבראה קודם בריאת העולם.

ויש לעמוד על כך, מדוע התשובה נבראה עוד קודם שנברא העולם? וכי לא היה אפשר לברוא אותה לאחר בריאת העולם?

התשובה בפשטות: העולם אינו יכול להתקיים אפילו רגע אחד בלי תשובה. וכמו שכתב הר"ן זצ"ל במסכת נדרים (דף לט): בביאור הדברים: "שאי אפשר לעולם בלא הם".

ובטעם הדבר יש לומר על פי מה שכתב בספר ראשית חכמה (שער התשובה פ"א) בשם הזוהר הקדוש: "מכיון שעל פי רצון של מעלה נברא האדם עם יצר הרע ואי אפשר שלא יחטא, כי מעטים הם אלו שמתו בעטיו של נחש שלא נמצא בהם חטא (ע' מס' ב"ב דף יז.), וכאשר יחטא האדם לא יוכל העולם להתקיים, לכן הקדים התשובה לבריאת העולם".

וכעין זה כותב המבי"ט זצ"ל בספרו בית אלוקים (שער התשובה פרק י"ג), וז"ל: "וכן התשובה אלמלא לא נתקבלה לא היה קיום לעולם, וזהו שקדמה במחשבה לבריאת העולם בכלל השבעה דברים שקדמו לעולם, וישראל שיש עליהם עול רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, ואי אפשר לעמוד בכללם מבלי שלא יקיימו איזה מצוה או יעברו על איזו עבירה, הם צריכים לתשובה בכל יום", עכ"ל.

למדנו מדבריהם זצ"ל: אי אפשר לו לעולם להתקיים ללא התשובה, ועל כן נבראה בהכרח עוד טרם בריאת העולם.

תשובה - מעל גדרי הטבע של ששת ימי בראשית!

אך המתעקש יוכל עדיין לשאול: מפני מה היה צורך לברוא את התשובה קודם בריאת העולם, הלא די היה אם הייתה נבראת בששת ימי בראשית, וכפי שמצינו דברים רבים שנבראו בזמן הבריאה למרות שהם מוכרחים לקיום העולם?

ויש להוסיף על הדברים נקודה נוספת (ע' ספר אהל משה פרק י'): על פי טבע העולם הנברא בששת ימי הבריאה אין מקום לתשובה כלל!

וכמו שכתוב במסילת ישרים (פרק ד): "איך יתקן האדם את אשר עיוות והחטא כבר נעשה, הרי שרצח את חבירו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה, היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות?"

כי הלוא פגם הנוצר על ידי החטא הוא מציאות קיימת, ואין דרך טבעית לבטלו מן המציאות. ולכן היה צורך לבריאה בפני עצמה הקרויה תשובה, ומן ההכרח שבריאה זו תקדם לעולם בכדי שלא תהיה כפופה לחוקי הטבע של ששת ימי הבריאה, ורק כך בכוחה לעקור את החטא והפגם מעצם המציאות.

כעין זה כותב ראש ישיבת לייקאווד הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן ח"ב עמ' קסו): "עקירת גוף הפעולות והמעשים זוהי היפך המציאות לגמרי, וזה הוא ענין "בריאה חדשה" שהתשובה קדמה לעולם, שזהו למעלה מסדרי בראשית וכל ההנהגות המסתעפים מהם".

התשובה ניתנה אך ורק לבני ישראל

והנה אמרו חז"ל במדרש תנחומא (פר' האזינו): "כתיב 'ישא ה' פניו אליך" (במדבר ו, כו) וכתיב "אשר לא ישא פנים" (דברים י, יז) עשה תשובה - נושא פנים, יכול לכל? ת"ל: "אליך" אליך ולא לאומות העולם".

הרי לנו שסגולתה של תשובה ניתנה אך ורק לעם ישראל.

מבאר זאת בעל הבני יששכר זצ"ל (חודש תשרי מאמר ד' דרוש ז'): הלוא ידוע ש"מלך שמחל על כבודו - אין כבודו מחול", ועל כן לא מהני לגויים תשובה על פי התורה, כי הקב"ה נקרא עליהם "מלך" כדכתיב: "מלך אלהים על גוים" (תהלים מז, ט) ואם כן אין כבודו מחול לקבל תשובתם. מה שאין כן ישראל דכתיב לגביהם "בנים אתם לה' אלהיכם" (דברים יד, א) ונקראים בנים והשי"ת לנו לאב, והרי "אב שמחל על כבודו - כבודו מחול".

והדברים נרמזו בפסוק (הושע יד, ב): "שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך" היינו "שובה ישראל" - כיון שהם בבחינת "בן" ומהני תשובתם, לכן יכולים הם לשוב "עד ה' אלהיך" דהיינו תשובה מאהבה, כי בנים אנחנו לה' אלוקינו. ואף על פי שחטאנו במזיד - "כי כשלת בעונך" ומזיד הוא פגם בכבוד המלך שאין המלך מוחל על כבודו, מכל מקום זהו רק באומות העולם שהשי"ת נקרא אצלם "מלך" ולכן אין תשובתם מועילה, אבל ישראל שהקב"ה נקרא אצלם "אב", אהבת האב לבנים מתעוררת על ידי התשובה, והוא יחמול, יסלח ויכפר על כל עוון ופשע.

תשובה אינה מבטלת נסיונות מכאן ולהבא!

אך כאן ישנה נקודה חשובה מאוד: למרות הנתבאר שתשובה מועילה למחול ולתקן לישראל את העבירות שעשו, ובכוחה לתקן את הטמטום והטומאה של החטא, וכן את חטא המרידה נגד יוצר ובורא עולם עד כדי מדרגה גבוהה שהעבירות עצמם נעשים לו כזכויות, אמנם אין בכח התשובה לבטל ולנטרל את הניסיונות אשר יצוצו לאחר החטא.

המשגיח הגאון רבי חיים פרידלנדר זצ"ל היה מדגיש זאת בהזדמנויות רבות: פעמים רבות אדם עומד בפני ניסיונות קשים מאוד דוקא לאחר התשובה וההתחזקות והוא בא מכך לידי אכזבה נוראה, כי הוא היה סבור לתומו שלאחר ששב בתשובה שלימה כבר לא יעמדו בפניו ניסיונות מעין אלו.

אכן כפי האמור זו טעות, כי תשובה אינה מבטלת את הנסיונות, אלא רק מתקנת את הטמטום והפגם של החטא.

זו ידיעה נצרכת, ועלינו להיות ערניים לכך שגם לאחר חזרה בתשובה שלימה עלולים אנו לעמוד בפני אותם ניסיונות או אף חמורים מאלו, ויש להיזהר ולהישמר לא ליפול לזרועות היאוש ולהיכשל בהם שוב.

תועלת התשובה

עתה נביא מהגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל את ששמע מרבו זצ"ל שתי המחשות לתכליתה של תשובה, והדברים משלימים את דברינו עד כה.

(א) מי שביתו נשרף על כל תכולתו והוא יצא ערום מכל נכסיו, כמה אומלל ומסכן האיש... אך הנה התברר שיש בידו "פוליסת ביטוח", ואכן חברת הביטוח שילמה לו את כל חסרונותיו ואף השאירה בידו יתרה, כמה מאושר אותו אדם?

"תשובה" אחר החטא דומה לתשלומי חברת הביטוח לאחר השריפה!

(ב) בואו ונתאר לעצמנו "מושב זקנים" אשר כל הבא בשעריו שב להיות צעיר ורענן, הלוא אין ספק שכולם היו עומדים בתור ומשלמים את כל הונם על מנת להתגורר בין כותלי המקום.

זוהי תשובה! כאשר עושים תשובה שבים להיות "יונגערמן" - צעיר ונקי לחלוטין מכל עוון.

זוהי ה"בריאה החדשה" הקרויה תשובה!

תשובה - מהי?

נתבאר אם כן שהתשובה היא בריאה חדשה ונפלאה שנבראה טרם בריאת העולם ותכליתה לתקן ולנקות את טומאת החטאים, אמנם עדיין נשאר לנו לבאר הלכה למעשה: תשובה - מהי?

ומצינו בזה כמה דרכים:

תשובה - הידיעה וההכרה שהקב"ה מנהיג ושולט על כל הבריאה

הגאון רבי משה שניידר זצ"ל נהג לומר: תשובה היא ההכרה ש: "ה' הוא האלהים" (דברים ד, לה) המנהיג ומנהל את עניינינו באופן מושגח ופרטי.

והדבר מבואר בפסוק (הושע יב, ב) "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" - היינו שגדר התשובה הוא להגיע להקב"ה, ולא רק עד אלוקי העולם, אלא "עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" בלשון יחיד. הביאור בזה הוא: תשובה פירושה ההכרה בהקב"ה באמונה ברורה והידיעה שהוא מנהלנו ומנהיגנו באופן פרטי.

זו כוונת הפסוק: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" - עד שנכיר שה' הוא המנהיג של החיים שלנו בכלל ובפרט, ועל זה מסיים הפסוק: "וְלֹא נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ" (הושע יד, ד) כלומר שנבין שמעשה ידינו אינם האלוקים והם אינם הכח המניע בחיינו, אלא "ה' הוא האלהים" ויש דין ויש דיין ואין האדם יכול לעשות כרצונו!

תשובה - לשוב אל ה'

באופן דומה כותב הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל (ע' בספרו לקט שיחות מוסר מאמר תשובה - מה היא): כולם מדברים על התשובה וחפצים לעשותה, אבל השאלה היא - מהי התשובה?

וביאר שמשמעות התשובה היא שיבה אל ה' לאחר שנשתכח זכרונו מן הלב. וזהו ענין ה"מלכויות" שמחויבים אנו לומר בראש השנה, כאמרם ז"ל (מס' ר"ה דף טז): "אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכויות, כדי שתמליכוני עליכם".

זהו יסודו של יום ראש השנה הקדוש - שנכיר בהכרה שלימה כי יש לנו מלך מלכי המלכים הקב"ה - ועלינו לשוב אליו בקבלת עול מלכותו עלינו.

תשובה - להתקרב אל ה'!

ניתן להביט על ענין ה"תשובה" מזווית שונה ונוספת.

כותב המשגיח דמיר הגאון רבי ירוחם זצ"ל (דעת חכמה ומוסר ח"ב) יסוד גדול בענין תשובה: תשובה אינה כפי שאנו מורגלים להבין "תשובה על חטא", ואם עשה חטאים רבים צריך לעשות תשובות רבות. לא כן הדברים, אלא זהו סוד הענין:

תשובה היא מידה ומעלה בפני עצמה, שמציאותה ומהותה הינה גם מבלי חטא ועוון. היא אינה רק עבודה של תיקון וסילוק החטא, אלא היא מידה ומעלה מיוחדת באדם אשר מהותה שייכת אפילו בלא חטא ועוון, דהלא קודם שנברא כל ענין חטא ועוון כבר היתה בריאה ששמה "תשובה". ובהכרח שתשובה היא מידה של "התקרבות לבורא עולם". עכת"ד.

כלומר: תשובה איננה תיקון החטא גרידא, אלא כשמה כן היא - תשובה - לשוב ולהתקרב לה! וכל אדם בכל מצב מצווה לשוב ולהתקרב יותר להקב"ה.

הקב"ה חוזר בתשובה!

ואם כנים אנו בהגדרה זו של תשובה - שהיא איננה רק תיקון דלשעבר, אלא שמהותה היא לשוב ולהתקרב לה', נוכל ליישב כמה דברים תמוהים.

איתא בפסיקתא רבתי (פר' מ"ד): "משל לבן מלכים שהיה חולה, אמר הרופא: "אם יאכל מן החפץ הוא מתרפא". היה הבן מתיירא לאכלו, אומר לו אביו: תדע שאינו מזיקך הריני אוכל ממנו. כך אמר הקב"ה לישראל: מתביישים אתם לעשות תשובה? הריני שב ראשון שנאמר (ירמיה ל, יח): "פה אָמַר ה' הַנְּנִי שָׁב (שְׁבוֹת אֶהְיֶי עֲקוֹב וּמִשְׁכַּנְתִּי אֲרַחֵם וְנִבְנְתָה עִיר עַל תְּלָה וְאַרְמוֹן עַל מִשְׁפָּטוֹ יֵשֵׁב)" ומה מי שאין לו חטא ולא סרחון ח"ו אמר "הַנְּנִי שָׁב" בני אדם על אחת כמה וכמה שצריכים לעשות תשובה".

והקשה על כך המשגיח דלייקאווד הגאון רבי נתן וואכטפוייגל זצ"ל: לכאורה הדברים טעונים ביאור, וכי מה שייכת "תשובה" אצל הקב"ה? כלום יש חטא ועוון כלפי מעלה חלילה?

אבל לפי הנתבאר יש לומר: תשובה היא תכונה ומידה בפני עצמה ואינה תלויה בחטא, כי יסוד התשובה הוא התקרבות, וגם בלי חטא שייכת התשובה כהיכי תימצי להתקרב לה'.

מדוע אין מזכירים ביום הראשון של עשי"ת שום חטא!?

בזה נוכל להבין את עבודת היום של ראש השנה. הלוא יש לתמוה, מאחר שראש השנה הוא היום הראשון של עשרת ימי התשובה אם כן היה ראוי לאדם להזכיר בו את חטאיו על מנת שיוכל לשוב מהם, ומדוע אם כן אין שום רמז לחטא בתפילות היום. ולא עוד אלא שאפילו אין אנו אוכלים בו אגוזים משום שהגימטריא שלהם

היא חטא (ע' שו"ע סי' תקפ"ג) ואין להזכיר חטא בראש השנה, ואם כן איה התשובה?

ובהכרח שהביאור בזה - אומר המשגיח רבי נתן זצ"ל: המהות של "מלכויות זכרונות ושופרות" הוא התקרבות לה' - זוהי תשובה!

ב"מלכויות" אדם מכיר כיצד הקב"ה ברא את העולם והוא מנהיגו והוא מקבל על עצמו את עול מלכותו. וב"זכרונות" הוא מזכיר שכל מעשיו ומעשי אבותיו וכל תולדות ימי עולם - אין בהם שכחה לפניו, והוא מדקדק עם כל אחד לפי מעשיו. וב"שופרות" הוא מזכיר את ענין "מתן תורה", ואין לך התקרבות לה' גדולה מכל אלו.

המתפלל בכוונה ושופך לפניו שיח - עוסק כל כולו בהתקרבות לה' שהיא היא יסוד ומהות התשובה. ומובן אם כן מאוד מהו דרך העבודה של ראש השנה שהוא ראש וראשון לעשרת ימי התשובה, כי כל העבודה ביום נשגב זה היא תשובה והתקרבות לה'!

נתכוין לאכול חזיר ועולה בשר טלה בידו - מדוע צריך כפרה?

ולפי הנתבאר נוכל להבין דבר תמוה.

מצינו בגמרא במסכת קידושין (דף פא:): מי שנתכוין לאכול חזיר ועולה בידו בשר טלה אמרה תורה שצריך כפרה וסליחה, בדיוק כמו אותו אדם שהתכוון לאכול שומן של היתר ועלה בידו חלב שצריך כפרה.

והנה זה שרצה לאכול שומן שהוא היתר ואכל חלב, מובן מדוע צריך כפרה, שהרי סוף כל סוף אכל חלב, והגם שנעשה בשוגג, מחמת פגם החטא צריך כפרה, אבל מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה מדוע צריך לחזור בתשובה? הרי למעשה לא חטא והוא לא אכל שום מאכל איסור?

אבל לפי היסוד הנ"ל מובן מאוד. גם אם לא אכל מאכל איסור בעצמותו, העובדה שהיה בדעתו לאכול איסור גרמה לו להתרחק מה'. ועל עצם הריחוק מה' צריך לחזור בתשובה, כי מהות התשובה היא - ההתקרבות לה'!

נפלא!

"וּבְכַתְּהָ אֶת אָבִיָּהּ וְאֶת אִמָּהּ יֵרַח יָמִים" - רמז לתשובה

עוד מרגניתא טבא ניתן להציע בענין זה.

בפרשת כי תצא (דברים כא, י-ג) נאמר: "כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וְגו' וְרָאִיתָ בְּשִׁבְיָהּ אִשָּׁת יָפֶת תֹּאֵר, וְחִשְׁקָתָ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּךְ לְאִשָּׁה: וְהִבֵּאתָהּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְכו' וְהִסִּירָה אֶת שְׂמֹלֶת שִׁבְיָהּ מֵעַלֶּיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתְךָ וּבְכַתְּהָ אֶת אָבִיָּהּ וְאֶת אִמָּהּ יֵרַח יָמִים".

האור החיים הקדוש זצ"ל ביאר כל פרשה זו על דרך הרמז בענין תשובת האדם אחר שנפל בשבי היצר הרע, ועל כך נאמר "וּבְכַתְּהָ אֶת אָבִיָּהּ וְאֶת אִמָּהּ יֵרַח יָמִים".

וז"ל קדשו: "והוא אומרו "וְהִסִּירָה אֶת שְׂמֹלֶת שִׁבְיָהּ מֵעַלֶּיהָ" פירוש שקנתה משביתה במקום טמא, וזה יהיה על ידי מירוק החטאים ודרכי התשובה והכנת הדעת מול אלקי ישראל ב"ה, ויבחר מקום מושב לה בית מיוחד לישראל שהוא בית המדרש, והוא אומרו "וְיָשְׁבָה בְּבֵיתְךָ" ותתודה בבכי על אשר מעלה באביה ואמה ועל פרידתה מהם, "אָבִיָּהּ" זה הקדוש ברוך הוא, "אִמָּה" היא כנסת ישראל (מס' ברכות לה:): "יֵרַח יָמִים" זה שיעור המספיק לשב, או ירמוז לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול".

ומו"ר הגאון רבי ירוחם אלשיך שליט"א הקשה בזה בספרו ירח למועדים (מאמר י'): אם אכן חודש אלול נקבע לזמן של תשובה, מדוע נרמזה תשובה זו במשל של "בכיה", כדכתיב "וּבְכַתְּהָ אֶת אָבִיָּהּ וְאֶת אִמָּהּ יֵרַח יָמִים" וכי תשובה היא בכיה? אף שבודאי הבכיה היא בכלל עבודת התשובה, מכל מקום אין זה עיקרה של תשובה.

וכך מבואר בכתר ראש (אות ק"ל - קל"א) בשם הגר"א זצ"ל: עיקר דרכי התשובה מדאורייתא הם חרטה ועזיבת החטא בלב שלם, וקבלה על להבא, וחז"ל החמירו גם בצום ובכי ומספד ושאר דברים וכו'.

הרי מבואר שאין הבכי מעיקרי התשובה המעכבים מן התורה, ומדוע אם כן ממשילה התורה את כל עבודת התשובה בגדר "בכיה"?

אך הדברים יתבארו בנתיב דרכנו שמהות התשובה היא התקרבות לה, ועל כן התורה הקדושה רומזת לנו כי ענין תשובת הימים הנוראים על ידי בכיה דוקא, בכי המסמל געגועים עזים לשוב לאבינו אחרי שהתרחקנו ממנו ומתורתו במשך כל השנה, ולכן באה תקופה זו של הימים הנוראים בהם העבודה היא "להתקרב" להקב"ה.

ועל זה נאמר "וּבְכַתְּהָ אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים" - כי הבכיה מסמלת את הגעגועים הנגרמים מפני הריחוק של כנסת ישראל מהקב"ה. וזאת היא מהות התשובה - להתקרב אל השי"ת.

דוגמא לכך מחיי היום יום: ילד הנוסע מביתו, ככל שהריחוק הוא גדול יותר כך הוא יבטא את געגועיו לביתו באמצעות בכיה רבה יותר.

אחיזה בכסא הכבוד - כח התשובה

בברכת השיבנו אנו אומרים: "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", ובסידור הגר"א בפירוש אבני אליהו הביא על כך את דברי הגמרא במסכת שבת (דף פח:):

"אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו. אמר להן: לקבל תורה. אמרו לפניו: חמדה גנוזה וכו' אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? מָה אָנוֹשׁ פִּי תִזְכְּרֵנוּ וּבֶן אָדָם פִּי תִפְקְדֵנוּ" (תהלים ח, ה) וכו' "תִּתֵּן הוֹדֶךָ עַל הַשָּׁמַיִם" (תהלים ח, ב). אמר לו הקב"ה למשה: החזיר להן תשובה. אמר לפניו: רבונו של עולם מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. אמר לו: אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה".

ומו"ר ראש ישיבת לייקאווד הגאון רבי מלכיאל קוטלר שליט"א בפתיחת הקונטרס הגות תשובה התקשה מהי כוונת הגר"א זצ"ל בהסמכת מאמר חז"ל זה לתפילה "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך"?

אמנם ביאור הדברים הוא על דרך זו:

בספר אורחות צדיקים (שער התשובה) הביא מאמר חז"ל המתאר מה אירע שם עוד, וז"ל: "אמר רב יוחנן (לוי): גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. שנאמר: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" (הושע יד, ב) ואמרו חז"ל כשעלה משה לרקיע הראשון, מצא כתות של מלאכים. פתחו לפניו ספר תורה וקראו מעשה יום ראשון, ופסקו והתחילו לספר בשבחה של תורה, עלה לשני וכו', עלה לשביעי ומצא אופנים ושרפים וגלגלים וכו', מיד אחז משה בכסא הכבוד וכו', והתחילו לספר בשבחה של תשובה, ללמדך שתשובה מגעת עד כסא הכבוד, שנאמר "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ".

והנה, מכך שסיפרו המלאכים בשבח התשובה בעת שאחז משה רבינו ע"ה בכסא הכבוד, משמע שיש שייכות בין העניינים - המלאכים ראו באחיזתו בכסא הכבוד את מעלת התשובה, והדבר צריך ביאור מה הקשר בין הדברים.

ולפי דרכנו נוכל לומר שהרי תשובה מהותה התקרבות לה'. והאחיזה בכסא הכבוד היא קירבה גדולה עד מאוד שאין למעלה ממנה, ולמידה נשגבה זו של התקרבות בה' הגיע משה רבינו ע"ה רק באמצעות התשובה. ולכן מובן מדוע כשראו זאת המלאכים התחילו לספר בשבחה של תשובה.

ולכן הסמיך הגר"א זצ"ל מעשה זה המסתיים באחיזת משה רבינו ע"ה בכסא הכבוד לתפילה של "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך", כי שניהם היינו הך.

נפלא!

תשובה הופכת את האדם לבריה חדשה!

לאחר שנוכחנו לדעת מעט מהי תשובה - הקירבה לקב"ה, יש להוסיף כי השב בתשובה שלימה נעשה כבריה חדשה וכקטן שנולד דמי, וממילא אין מזכירים לו עוונותיו הראשונים.

הגאון הרב חיד"א זצ"ל מביא בספרו מדבר קדמות (מערכת ת' אות כ"א) את קושיית המפרשים: כיצד יתכן שוידוי ותשובה מועילים לבעל תשובה, הרי אמרו חז"ל במסכת קידושין (דף נט.) "לא אתי דיבור ומבטל מעשה" - אין בכח דיבור לעקור פעולה של מעשה, ואם כן אדם שעשה מעשים רעים, איך יועיל הוידוי שהוא דיבור לעקור מעשים שנעשו?

ותירץ הגאון הרב חיד"א זצ"ל על פי דברי המדרש (ויקרא רבה כט, יב) מדוע נאמר בקרבנות ראש השנה "וְעֲשִׂיתֶם אֲשֶׁה" ולא "וְהִקְרַבְתֶּם". ומתמצים חז"ל: כאשר עושים תשובה בראש השנה אומר להם הקדוש ברוך הוא לְיִשְׂרָאֵל: 'בְּנֵי מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאֵלוֹ הַיּוֹם נַעֲשִׂיתֶם לְפָנַי, כְּאֵלוֹ הַיּוֹם בְּרֵאתִי אֶתְכֶם בְּרֵיָה חֲדָשָׁה".

וממילא כיון שנעשה בריה חדשה, לא ניתן לייחס אליו יותר את המעשים שעשה בעבר, כי הרי הוא כבר אדם אחר - בְּרֵיָה חֲדָשָׁה!

וכן כתב הגר"א זצ"ל (ליקוטי הגר"א): "אם אמור יאמר האדם מה תקנה יש לי אם הייתי רשע עד הנה, מה נעשה עם העבירות שעשיתי, ואין לי תקנה וכו', שהבעל תשובה הוא כקטן שנולד, שיעשה אחר כך תשובה וילך בדרך הטוב מכאן להבא".

וכך הוה מרגלא בפומיה דהחפץ חיים זצ"ל: תשובה לא רק שהיא מכפרת על החטא, אלא היא הופכת את האדם למציאות אחרת לגמרי - לאדם חדש!

נתבאר אם כן במאמרנו זה: תשובה נבראה עוד טרם בריאת העולם מפני שהיא בריאה חדשה שאינה כפופה לחוקי הטבע, והיא מוטלת על כל אחד ואחד ולא רק למי שחטא, כי תשובה היא חזרה והתקרבות לה'. ומי שזוכה לעשות תשובה נחשב כאילו נולד מחדש והוא הופך לבריה חדשה לגמרי.